

VALENTINA SOTO HERNÁNDEZ

Desigualdad social y construcción de proyectos profesionales. Un análisis comparativo a partir de la experiencia universitaria y el origen social de estudiantes chilenos

RESUM

La present investigació anomenada "Desigualtat social i construcció de projectes professionals. Una anàlisi comparatiu a partir de l'experiència universitària i l'origen social d'estudiants xilens ", té per objectiu comparar els projectes professionals, en una mostra d'estudiants universitaris, considerant les posicions socials, l'experiència universitària i les condicions laborals de les carreres. És important destacar tres elements del context a Xile: primer, la desigualtat social, econòmica, educativa i laboral; segon, l'augment de les expectatives de mobilitat social gràcies a l'educació superior; tercer, les transformacions recents en el mercat laboral per als professionals universitaris. Dues teories van orientar aquesta recerca: el concepte d'experiència universitària- proposat per François Dubet (1994) - referit a l'articulació de les lògiques d'acció de subjectivació, integració i estratègia, que va permetre analitzar els projectes professionals com un procés desenvolupat des de la formació universitària. A partir del marc teòric de Pierre Bourdieu, els conceptes de disposicions, posició social i capitals van possibilitar la construcció de grups per realitzar la comparació. Seguint una metodologia qualitativa, es van realitzar entrevistes a 55 estudiants universitaris -en els últims dos semestres de formació- de diferents carreres i universitats de la ciutat de Concepció, Xile, d'acord a un mostreig estratificat intencionat (Milers i Huberman, 1994). L'anàlisi de dades es va efectuar mitjançant la construcció de grups socioeconòmics, i anàlisi exploratòria, descriptiva i comparativa de les entrevistes. Les principals troballes demostren que l'articulació entre l'experiència universitària i els projectes professionals es realitza, fonamentalment, per les estratègies que els joves desenvolupen per acumular "avantatges" en els seus diplomes i enfrontar el mercat laboral; és a dir, l'experiència universitària determina el procés d'elaboració dels projectes professionals, com s'evidencia en la relació de continuïtat entre les tipologies d'estudiants i de projectes proposats. Els estudiants de baix estatus socioeconòmic tendeixen a elaborar projectes anomenats "tradicionals" la meta està enfocada en aconseguir una feina, i plantegen mitjans limitats per al seu assoliment. En carreres amb condicions laborals desfavorables, l'absència d'estratègies per afegir "avantatges" pot implicar la construcció d'un projecte "fràgil", a causa de les escasses opcions de ser concretat. Per la seva banda, estudiants d'alt estatus socioeconòmic solen proposar projectes de "camí propi", l'objectiu central és aconseguir un desenvolupament professional que sigui expressió dels seus interessos, a través d'estratègies com la gestió del perfil professional, que involucra el capital social i les "habilitats toves"; per tant, es troben en una situació de potencial avantatge per enfrontar condicions laborals desfavorables, respecte a estudiants d'estatus socioeconòmic baix.

RESUMEN

La presente investigación denominada “Desigualdad social y construcción de proyectos profesionales. Un análisis comparativo a partir de la experiencia universitaria y el origen

social de estudiantes chilenos”, tiene por objetivo comparar los proyectos profesionales, en una muestra de estudiantes universitarios, considerando las posiciones sociales, la experiencia universitaria y las condiciones laborales de las carreras. Es importante destacar tres elementos del contexto en Chile: primero, la desigualdad social, económica, educativa y laboral; segundo, el aumento de las expectativas de movilidad social gracias a la educación superior; tercero, las transformaciones recientes en el mercado laboral para los profesionales universitarios. Dos teorías orientaron esta investigación: el concepto de experiencia universitaria- propuesto por Francois Dubet (1994)- referido a la articulación de las lógicas de acción de subjetivación, integración y estrategia, que permitió analizar los proyectos profesionales como un proceso desarrollado desde la formación universitaria. A partir del marco teórico de Pierre Bourdieu, los conceptos de disposiciones, posición social y capitales posibilitaron la construcción de grupos para realizar la comparación. Siguiendo una metodología cualitativa, se realizaron entrevistas a 55 estudiantes universitarios -en los últimos dos semestres de formación- de distintas carreras y universidades de la ciudad de Concepción, Chile, de acuerdo a un muestreo estratificado intencionado (Miles y Huberman, 1994). El análisis de datos se efectuó a través de la construcción de grupos socioeconómicos, y análisis exploratorio, descriptivo y comparativo de las entrevistas. Los principales hallazgos demuestran que la articulación entre la experiencia universitaria y los proyectos profesionales se realiza, fundamentalmente, a través de las estrategias que los jóvenes desarrollan para acumular “ventajas” en sus diplomas y enfrentar el mercado laboral; es decir, la experiencia universitaria determina el proceso de elaboración de los proyectos profesionales, como se evidencia en la relación de continuidad entre las tipologías de estudiantes y de proyectos propuestas. Los estudiantes de bajo estatus socioeconómico tienden a elaborar proyectos denominados “tradicionales” cuya meta está enfocada en conseguir un empleo, y plantean limitados medios para su logro. En carreras con condiciones laborales desfavorables, la ausencia de estrategias para añadir “ventajas”, puede implicar la construcción de un proyecto “frágil”, a causa de las escasas opciones de ser concretado. Por su parte, estudiantes de alto estatus socioeconómico suelen proponer proyectos “camino propio” cuyo objetivo central es lograr un desarrollo profesional que sea expresión de sus intereses, a través de estrategias como la gestión del perfil profesional, que involucra el capital social y las “habilidades blandas”. Por tanto, se encuentran en una situación de potencial ventaja para enfrentar condiciones laborales desfavorables, respecto a estudiantes de estatus socioeconómico bajo.

ABSTRACT

The present research is called “Social inequality and development of career plans. A comparative analysis based on university experience and social background from Chilean university students”. Its aim is to compare Chilean students' career plans, considering their social background, their university experience and the working conditions of their professional careers. It is important to consider three aspects from the Chilean context: first, the social, economic, educational and working inequality; second, the higher expectations in social mobility thanks to higher education; third, the recent transformations of the labor market for university professionals. Two theories guided this research: the concept of university experience --proposed by Francois Dubet (1994)-- referred to the articulation of logics of action of subjectivity, integration and strategy, which allowed us to analyze career plans as processes developed since the university training. In the light of the

theoretical framework developed by Pierre Bourdieu, the concepts of dispositions, social class and capitals made it possible to construct the groups to make the comparison. Following a qualitative methodology, 55 university students in their last two training semesters were interviewed. They came from different courses and universities located in Concepcion, Chile, and were selected according to an intentioned and stratified sampling method (Miles and Huberman, 1994). The data analysis was conducted by means of the development of socio-economic groups and an exploratory, descriptive and comparative analysis of the interviews. The main findings show that the articulation between university experience and career plans takes place mainly through strategies that the students develop to gain more "advantage" on their diplomas and to face the labour market; in other words, the university experience determines the devising of career plans, as evidenced by a relationship of continuity between the students' typologies and the proposed projects. The students from a lower socio-economic background tend to devise so-called "traditional" plans focused on getting a job, and state limited means to achieve that. In careers with less favorable working conditions, the absence of strategies to add "advantages" could imply the construction of "fragile" plans, given the limited options to carry them out. Conversely, the students with higher socio-economic status tend to devise "my own way" plans where the main aim is to achieve professional development that expresses their interests by means of strategies --such as the professional profile management-- that involve their social capital as well as their "soft skills". Thus, they are in a situation of potential advantage to tackle unfavorable labor conditions, compared to students of a lower socio-economic background.